

УДК 332.145

DOI: 10.18524/2413-9998/2020.3(46).214553

І. А. Маркіна,

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри менеджменту,
Полтавська державна аграрна академія,
вул. Сковороди, 1/3, 36003, м. Полтава
e-mail: iriska7@ukr.net

І. В. Шульженко,

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту,
Полтавська державна аграрна академія
вул. Сковороди, 1/3, 36003, м. Полтава
e-mail: shulzhenko_22021962@ukr.net

А. А. Сьоміч,

здобувач вищої освіти,
Полтавська державна аграрна академія
вул. Сковороди, 1/3, 36003, м. Полтава
e-mail: aa.somich@gmail.com

ВЗАЄМОДІЯ МАКРО- І МІКРОРІВНІВ ПРИ ФОРМУВАННІ ЕФЕКТИВНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

В статті обґрунтовано зростаючу роль економічної безпеки на всіх рівнях господарювання. Доведено, що кожен з рівнів управління: макро-, мезо- та мікрорівень, зобов'язані мати свої інструменти в досягненні поставлених цілей формування та забезпечення економічної безпеки. Встановлено, що найбільш поширеним трактуванням економічної безпеки на макрорівні є визначення її як стану економіки, при якому забезпечується достатньо високе і стійке економічне зростання; ефективне задоволення економічних потреб; контроль держави за рухом і використанням національних ресурсів; захист економічних інтересів країни на національному і міжнародному рівнях. Економічна безпека на мікрорівні розглядається як результат інтеграції різних видів і напрямків діяльності організації на основі збалансованого поєднання організаційних, економічних, соціальних та інших факторів, при якому забезпечується захист економічних інтересів представників усіх зацікавлених сторін і створюються умови для подальшого організаційного зростання, збільшення бізнесу, підвищення якості життя працівників, забезпечення стійкості розвитку організації і її збереження як цілісного утворення. На основі наведених визначень сутності економічної безпеки її складових, суб'єктів та

об'єктів, ключового функціоналу на макрорівні та макрорівні, розроблено модель взаємодії макро- і мікрорівнів економічної безпеки, яка передбачає симбіоз організаційно-економічних механізмів та систем управління економічною безпекою як на рівні підприємства так і на рівні держави.

Ключові слова: економічна безпека; загроза; макросередовище; менеджмент економічної безпеки; мікросередовище; модель взаємодії; складовий елемент.

Постановка проблеми у загальному вигляді. В умовах постійної трансформації світової економіки суб'єкти господарювання змушені адаптуватися до умов політичної та соціально-економічної нестабільності та вести активний пошук адекватних рішень найскладніших проблем та шляхів зниження загроз власного функціонування, в результаті чого виникає проблема створення та реалізації систем забезпечення економічної безпеки, здатної створити умови для зниження рівня загроз діяльності суб'єктів господарювання, що і стає одним з найважливіших завдань сучасної науки та практики. З посиленням процесів глобалізації значно посилюється і роль економічної безпеки на всіх рівнях господарювання, зокрема через те, що світові фінансові кризи обумовили необхідність формування налагодженої системи фінансового, інформаційного, соціального та інших видів захисту, які б змогли забезпечити розвиток окремих бізнес-суб'єктів так і економіки країни в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Широке коло досліджень присвячено вивченню різних аспектів управління економічною безпекою на рівні держави або на рівні окремих суб'єктів господарської діяльності, тобто менеджменту економічної безпеки на макрорівні – рівні держави та на мікрорівні – безпека підприємства, зокрема праці Артемьєва О., Беденко Н., Васильціва Т., Войнаренка М., Деружинського В., Дячкова Д., Кисельової І., Ковальова Д., Косенко І., Ляшенко О., Маркіної І., Олейнікової Є., Сенчагова В., Симонович Н., Сухорукової А., Сухорукової Т., Сьомича М., Яременко О. та інших.

Водночас, кожен з рівнів управління: макро-, мезо- та мікрорівень, зобов'язані мати свої інструменти в досягненні поставлених цілей формування економічної безпеки. Разом з тим, публікації з

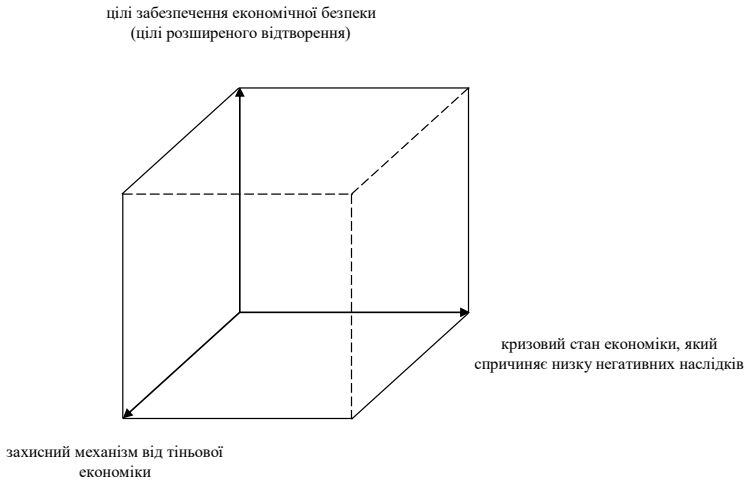
проблематики економічної безпеки виявляють недостатню розробленість цієї проблеми, в аспекті встановлення взаємодії макро- і мікрорівнів при формуванні ефективного менеджменту економічної безпеки, що і визначає необхідність подальших досліджень в даній предметній області.

Постановка завдання. Мета статті – встановлення взаємодії макро- і мікрорівнів при формуванні ефективного менеджменту економічної безпеки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування нової парадигми безпекології передбачає не тільки переосмислення усталених менеджменту, а й розробку концептуальних засад економічної безпеки, адекватних сучасним реаліям. Унаслідок конкретно-історичної обумовленості мінливості умов функціонування підприємств такі засади апіорі є відносно стійкими. Саме цей факт, з одного боку, зумовлює різноманітність поглядів на економічну безпеку підприємств, а, з іншого боку, пояснює її генез [8].

Для обґрунтування даного питання необхідно звернутися до поняття економічної безпеки на макрорівні, «виходячи з розуміння її сутності як інтегрованої оцінки стану економіки та інститутів влади, при якому забезпечується гарантований захист національних інтересів, соціально спрямований розвиток країни в цілому» [11].

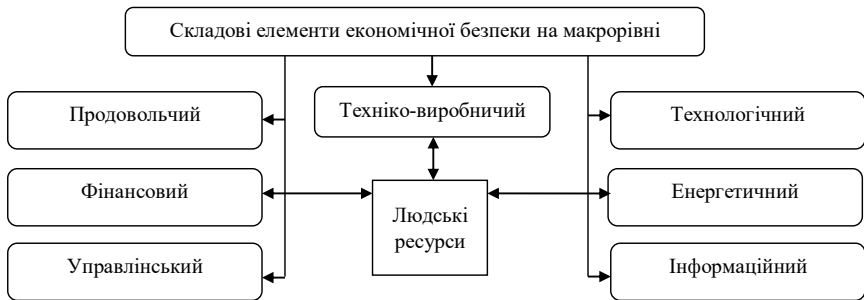
Отже, одним з найпоширеніших є трактування економічної безпеки на макрорівні визначає її як стан економіки, при якому забезпечується достатньо високе і стійке економічне зростання; ефективне задоволення економічних потреб; контроль держави за рухом і використанням національних ресурсів; захист економічних інтересів країни на національному і міжнародному рівнях. Економічна безпека розглядається як складова національної безпеки, її фундамент і матеріальна основа (рис. 1).

Рис. 1. Трирівнева модель визначення сутності економічної безпеки на макrorівні

Джерело: розроблено авторами на основі 8, 9, 12, 14.

Таким чином фактори забезпечення економічної безпеки на маркорівні є комплекс складових, що впливають на параметри безпеки (рис. 2).

Рис. 2. Складові елементи економічної безпеки на макrorівні

Джерело: сформовано авторами.

Важливим елементом системи економічної безпеки є продовольча складова, що передбачає здатність суб'єктів сільськогос-

подарського сектора економіки забезпечувати населення продовольством, а промисловість – необхідною сільськогосподарською сировиною.

Технологічна складова економічної безпеки передбачає такий стан науково-технічного потенціалу к, який гарантує в мінімально короткі терміни самостійну розробку новітніх технологічних рішень. Підвищення самозабезпеченості країни в ключових технологіях, нарощування технологічного потенціалу на основі новітніх науково-технічних досягнень, безсумнівно, зміцнить її економічну безпеку.

Фінансова безпека – поняття, яке включає комплекс методів щодо захисту економічних інтересів держави на макрорівні та фінансової діяльності господарюючих суб'єктів на мікрорівні. На макрорівні фінансова безпека виступає як здатність держави адекватно реагувати на внутрішні та зовнішні негативні фактори фінансового впливу. Це явище вказує на стан і готовність фінансової системи держави до швидкого, ефективного реагування та надійного фінансового забезпечення економічних потреб в розмірах, які будуть достатні для підтримки необхідного рівня економічної безпеки країни.

В системі економічної безпеки велику роль відіграє енергетична складова, яка передбачає забезпечення стабільності поставок енергоносіїв для суб'єктів господарювання. Водночас, енергетична складова може стати обмежувачем економічного зростання.

У структурі економічної безпеки особливе місце займає управлінська складова, яка включає цілий набір різноманітних вмінь, навичок, компетентносте необхідних управлінському персоналу для реалізації функцій управління в масштабі макро- і мікрорівня. У літературі виділяють дві основні групи умінь і навичок, якими повинні досконало володіти фахівці в галузі управління:

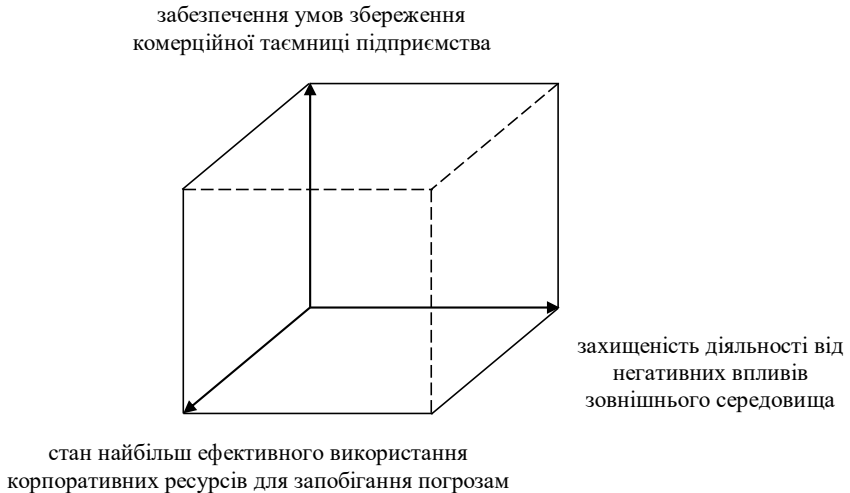
– перша група передбачає вміння реалізувати управлінський цикл, спрямований на успішне вирішення проблеми, вміння визначати перспективні цілі, раціонально планувати власну діяльність та роботу підлеглих, чітко доводити завдання до виконавців, дотримуватися режиму.

– друга група умінь пов’язана з комунікативною функцією. Це, перш за все, вміння менеджера спілкуватися з людьми, налагоджувати контакти з співробітниками, партнерами, представниками зовнішніх організацій і державних структур. До цієї групи належать також вміння слухати співрозмовника, емпатія, ораторське мистецтво, контроль емоцій [9, 15].

В умовах соціально-економічних трансформацій, економічна безпека суб’єктів макро- та макrorівнів значною мірою визначаються якістю управлінського потенціалу та ефективністю систем управління. Слід відзначити, що на більшості підприємств залишається спрощене уявлення про проектування та принципи управління соціально-економічними системами, та, водночас, не приділено належної уваги створенню сучасної системи управління фінансами (перш за все, управління витратами), розробці детальних маркетингових програм просування продукції, що випускається на внутрішній або зовнішній ринок, реструктуризації підприємств, проектуванню ефективних організаційних структур, розширенню масштабів і підвищенню ролі інформаційних технологій, комп’ютерних мереж, телекомунікацій тощо.

Інформаційна складова економічної безпеки передбачає такий порядок взаємного обміну економічними, соціальними, науково-технічними та військовими відомостями всередині народногосподарського комплексу і зарубіжними партнерами, при якому буде гарантуватися належна таємниця ведення бізнесу в інтересах держави, суспільства і господарюючого суб’єкта водночас [13]. Інформаційна функція системи економічної безпеки полягає в отриманні системою в цілому і її елементами інформації, необхідної для здійснення узгодженої і цілеспрямованої діяльності по досягненню поставлених цілей. Велике значення для забезпечення економічної безпеки держави має її техніко-виробнича складова. Під нею розуміється здатність індустрії країни у разі порушення зовнішньоекономічних зв’язків або внутрішніх соціально-економічних відносин оперативного компенсувати їх негативні результати, стійко здійснювати розширене виробниче виробництво, задовольняти суспільні потреби. Вона тісно пов’язана як з матеріально-речовими, так і із соціальними факторами виробництва.

На макрорівні економічна безпека розглядається за схожою трирівненою моделлю (рис. 3).

Рис. 3. Трирівнева модель визначення сутності економічної безпеки на мікрорівні

Джерело: розроблено авторами на основі 5, 7, 10, 15.

На мікрорівні поняття «економічна безпека» може бути трансформовано з урахуванням сучасних тенденцій на різних рівнях управління. Звісно ж, що економічна безпека на мікрорівні може розглядатися як результат інтеграції різних видів і напрямків діяльності організації на основі збалансованого поєднання організаційних, економічних, соціальних та інших факторів, при якому забезпечується захист економічних інтересів представників усіх зацікавлених сторін і створюються умови для подальшого організаційного зростання, збільшення бізнесу, підвищення якості життя працівників, забезпечення стійкості розвитку організації і її збереження як цілісного утворення [3].

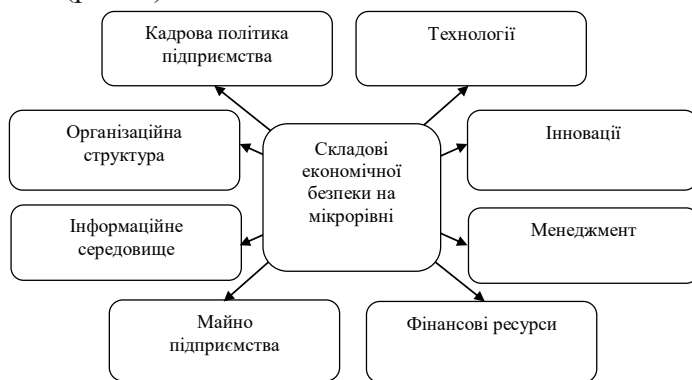
Серед основних факторів економічної безпеки найчастіше виділяють екзогенні та ендогенні. Перші включають економічну і політичну ситуацію, фіскальну політику держави, насиченість ринку фінансів, трудових ресурсів, засобів виробництва, ринків збуту. Прикладами ендогенних факторів є кадрова політика під-

приємства і персонал, економічна політика підприємства, забезпечення фінансової незалежності і стійкості, управління конкурентоспроможністю підприємства, маркетинг, інноваційна діяльність, непередбачені обставини тощо [4].

Узагальнюючи ствердження вчених-економістів, можна стверджувати, що економічна безпека мікрорівня складається з: інформаційної, силової, інституційно-правової, техніко-технологічної, інтелектуально-кадрової, фінансово-економічної та екологічної складових [3, 4, 12].

Відповідно до іншої класифікації, можна виділити наступні фактори економічної безпеки підприємства на рівні підприємства: організаційна структура підприємства, персонал, технології, інновації, інформаційне середовище, менеджмент, майно підприємства, фінанси підприємства. Перераховані фактори є не тільки елементами забезпечення економічної безпеки підприємства, а й джерелами потенційних загроз. Тому виникає необхідність роботи в організації топ-менеджерів, які приділяли б увагу обом аспектам даної проблеми. При цьому важливо визначити питому вагу кожного з факторів у загальному рівні ризиків підприємства і їх участь в процесі забезпечення економічної безпеки.

Досягнення ефективного управління підприємством і забезпечення економічної безпеки можна тільки за допомогою створення цілісної системи управління перерахованими вище факторами і їх ранжування (рис. 4).

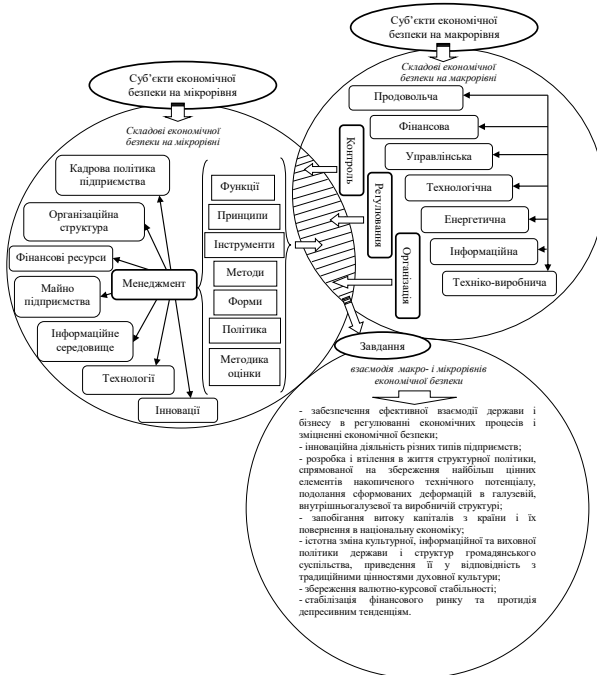
Рис. 4. Складові елементи економічної безпеки на мікрорівні

Джерело: сформовано авторами на основі 3, 4, 5, 10, 12.

Враховуючи наведені визначення сутності економічної безпеки її складові, суб'єкти та об'єкти, ключовий функціонал на макрорівні та мікрорівні, розроблено модель взаємодії макро- і мікрорівнів економічної безпеки, яка передбачає симбіоз організаційно-економічних механізмів та систем управління економічною безпекою як на рівні підприємства так і на рівні регіону, держави (рис. 5).

Така модель передбачає взаємодію суб'єктів системи управління інформаційною безпекою на рівні підприємства (топ-менеджмент підприємства, спеціальні органи управління та персонал підприємства) через виконання функцій, реалізацію принципів, використання методів, форм та інструментів управління економічною безпекою, реалізацію політики забезпечення економічної безпеки та визначення методик і методів її оцінки.

Рис. 5. Модель взаємодії макро- і мікрорівнів менеджменту економічної безпеки

Джерело: авторська розробка.

А також на рівні держави – органи управління законодавчої та виконавчої гілок влади та інші спеціалізовані суб'єкти (Президент України; Верховна Рада України; Кабінет Міністрів України; Рада національної безпеки і оборони України; міністерства та інші центральні органи виконавчої влади; Національний банк України; суди загальної юрисдикції; Генеральна прокуратура України; місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування; Збройні сили України, Служба безпеки України, Служба зовнішньої розвідки України, Механізми державного управління, державне управління та місцеве самоврядування, прикордонна служба України та інші військові формування, утворені відповідно до законів України; громадяни України, об'єднання громадян) [1] через реалізацію функцій організації, регулювання та контролю стану економічної безпеки на рівні регіонів та на рівні країни в цілому.

Крім основних завдань моделі економічної безпеки можна виділити наступні: захист законних прав та інтересів суб'єктів на макро- та мікрорівнях; аналіз даних і прогнозування тенденцій зміни показників економічної безпеки; своєчасне виявлення можливих зовнішніх загроз безпеки; недопущення проникнення структур економічної розвідки; протидія технічному проникненню; захист інформації, що становить комерційну таємницю та інші.

Висновки та пропозиції. Таким чином, економічні загрози на макро- і мікрорівнях, як сукупність умов і факторів, що створюють підстави для нанесення прямих або непрямих збитків суб'єктам господарювання різних рівнів, вимагають нових науково-практичних підходів до вирішення актуальних проблем у сфері економічної безпеки. З цією метою запропонована модель взаємодії макро- і мікрорівнів менеджменту економічної безпеки, основним завданням якої стало визначення ключових напрямів взаємодії суб'єктів державного рівня та суб'єктів господарювання задля визначення завдань та напрямів співпраці задля забезпечення економічної незалежності та захищеності на різних рівнях господарювання. Зазначене потребує побудови організаційно-економічного механізму взаємодії розглянутих суб'єктів з деталізацією функцій та завдань для кожного з них, що і планується відобразити в подальших дослідженнях авторів.

Список використаної літератури

1. Про основи національної безпеки України : Закон України від 19 черв. 2003 р. № 964-15. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/964-15> (дата звернення: 01.06.2020)
2. Беденко Н. Н., Артемьев А. А. Управление экономической безопасностью на макро- и микроуровнях. *Вестник Тверского государственного университета. Серия: Экономика и управление*. 2018. № 4. С. 132-138.
3. Васильців Т. Г. Економічна безпека підприємництва України: стратегія та механізми зміцнення : монографія. Львів : Арал, 2008. 384 с.
4. Войнаренко М., Яременко О. Управління економічною безпекою підприємств на основі оцінки відхилень порогових показників. *Економіст*. 2008. № 12. С. 60-63.
5. Деружинский В. А., Деружинский В. В. Основы коммерческой тайны : практическое пособие для предпринимателя. Минск : Высшая школа. 1994. 214 с.
6. Киселева И. А., Симонович Н. Е., Косенко И. С. Экономическая безопасность предприятия: особенности, виды, критерии оценки. *Вестник ВГУИТ*. 2018. Т. 80, № 2. С. 415-423.
7. Ковалев Д., Сухорукова Т. Экономическая безопасность предприятия. *Экономика Украины*. 1998. №10. С. 48-51.
8. Ляшенко О. М. Концептуалізація управління економічною безпекою підприємства: монографія. 2-ге вид., переробл. Київ : НІСД, 2015. 348 с.
9. Маркіна І. А., Сьомич М. І. Державні механізми протидії тінізації економіки України як елемент економічної безпеки. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2018. № 3. С. 64-74
10. Олейникова Е. А. Основы экономической безопасности. (государство, регион, предприятие, личность). ЗАО «Бизнес-школа», 1997. 288 с.
11. Сенчагов В. К. Новые угрозы экономической безопасности, и защита национальных интересов. *Проблемы теории и практики управления*. 2012. № 2. С. 8-18.
12. Сухорукова А. І. Методичні рекомендації щодо оцінки рівня економічної безпеки України. Національний інститут проблем міжнародної безпеки; за ред. К., 2003. 64 с.
13. Diachkov D. Peculiarities of classification of information security threats for different subjects of information relations : collective monograph. *Management of the 21st century: globalization challenges*. Nemoros s.r.o., Prague. 2018. pp. 289-296.
14. Markina I. Administrative-legal mechanism of economic security system of the country. *Науковий економічний журналу «Актуальні проблеми економіки»*. 2016. № 9. С. 69-77.
15. Markina I., Safonov Yu., Zhylynska O., Diachkov D., Varaksina E. Defining the dimensions of national security, financial security and food supply chain in Ukraine. *International journal of supply chain management*. 2018. Vol. 7, No. 6. pp. 608-620. URL: <http://ojs.excelingtech.co.uk/index.php/IJSCM/article/view/2559>.

Стаття надійшла 02.06.2020 року

И. А. Маркина,

доктор экономических наук, профессор,
заведующая кафедрой менеджмента,
Полтавская государственная аграрная академия,
ул. Скорододы, 1/3, 36003, г. Полтава
e-mail: iriska7@ukr.net

И. В. Шульженко,

кандидат экономических наук, доцент,
доцент кафедры менеджмента,
Полтавская государственная аграрная академия,
ул. Скорододы, 1/3, 36003, г. Полтава
e-mail: shulzhenko_22021962@ukr.net

А. А. Сьомич,

студент
Полтавская государственная аграрная академия,
ул. Скорододы, 1/3, 36003, г. Полтава
e-mail: aa.somich@gmail.com

ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ МАКРО- И МИКРОУРОВНЕЙ ПРИ ФОРМИРОВАНИИ ЭФФЕКТИВНОГО МЕНЕДЖМЕНТА ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

В статье обосновано возрастающую роль экономической безопасности на всех уровнях хозяйствования. Доказано, что каждый из уровней управления: макро-, мезо- и микроуровень, должны иметь свои инструменты в достижении поставленных целей формирования и обеспечения экономической безопасности. Установлено, что наиболее распространенной трактовкой экономической безопасности на макроуровне является определение ее как состояния экономики, при котором обеспечивается достаточно высокий и устойчивый экономический рост; эффективное удовлетворение экономических потребностей; контроль государства за движением и использованием национальных ресурсов; защита экономических интересов страны на национальном и международном уровнях. Экономическая безопасность на микроуровне рассматривается как результат интеграции различных видов и направлений деятельности организации на основе сбалансированного сочетания организационных, экономических, социальных и других факторов, при котором обеспечивается защита экономических интересов представителей всех заинтересованных сторон и создаются условия для дальнейшего организационного роста, увеличение бизнеса, повышения качества жизни работников, обеспечения устойчивости развития организации и ее сохранения как целостного образования. На основе приведенных определений сущности экономической безопасности ее

составляющих, субъектов и объектов, ключевого функционала на макроуровне и макроуровне, разработана модель взаимодействия макро- и микроуровней экономической безопасности, которая предусматривает симбиоз организационно-экономических механизмов и систем управления экономической безопасностью как на уровне предприятия так и на уровне государства.

Ключевые слова: макросреда; менеджмент экономической безопасности; микросреда; модель взаимодействия; составной элемент; угроза; экономическая безопасность.

I. A. Markina,

Doctor of Sciences (Economics), Professor,
Head of the department of management,
Poltava State Agrarian Academy
Skovorody St, 1/3, Poltava, Ukraine, 36000
e-mail: iriska7@ukr.net

I. V. Shulzchenko,

Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor,
Associate professor of the department of management,
Poltava State Agrarian Academy
Skovorody St, 1/3, Poltava, Ukraine, 36000
e-mail: shulzchenko_22021962@ukr.net

A. A. Syomich,

student,
Poltava State Agrarian Academy
Skovorody St, 1/3, Poltava, Ukraine, 36000
e-mail: aa.somich@gmail.com

INTERACTION OF MACRO- AND MICRO-LEVELS IN THE FORMATION OF EFFECTIVE ECONOMIC SECURITY MANAGEMENT

The article substantiates the growing role of economic security at all levels of management. It is proved that each of the levels of government: macro-, meso- and micro-level, must have their own tools in achieving the goals of forming and ensuring economic security. It is established that the most common interpretation of economic security at the macro level is to define it as a state of the economy in which a sufficiently high and stable economic growth is ensured; effective satisfaction of economic needs; state control over the movement and use of national resources; protection of the country's economic interests at the national and international levels. Economic security at the micro level is seen as a result of integration of different types and activities of the organization on the basis of a balanced combination of organizational, economic, social and other factors, which protects the economic interests of all stakeholders and creates

conditions for further organizational growth, business growth, quality improvement, life of employees, ensuring the sustainability of the organization and its preservation as a whole. Based on the above definitions of the essence of economic security of its components, subjects and objects, key functionality at the macro and macro levels, a model of interaction of macro and micro levels of economic security is developed, which provides a symbiosis of organizational and economic mechanisms and economic security management systems, enterprises and at the level of the region, the state. The proposed model provides for the interaction of the subjects of information security management system at the enterprise level (top management of the enterprise, special management bodies and personnel of the enterprise) through the implementation of functions, implementation of principles, use of methods, forms and tools of economic security management. definition of methods and methods of its assessment, as well as at the state level – governing bodies of the legislative and executive branches of government and other specialized entities through the implementation of functions of organization, regulation and control of economic security at the national level.

Keywords: component; economic security management; economic security; macroenvironment; microenvironment; model of interaction; threat.

References

1. Pro osnovy natsionalnoi bezpeky Ukrayiny : Zakon Ukrayiny [On the foundations of national security of Ukraine: Law of Ukraine], 19 of June 2003 № 964-15. Retrieved from: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/964-15>. [in Ukrainian].
2. Bedenko, N. N. & Artemev, A. A. (2018). Upravlenie ekonomicheskoi bezopasnosti na makro- i mikrourovniakh [Management of economic security at the macro and micro levels]. *Vestnik Tverskogo gosudarstvennogo universiteta. Seriya: Ekonomika i upravlenie. – Bulletin of Tver State University. Series: Economics and Management, № 4*, pp. 132-138. [in Russian].
3. Vasylytsiv, T. H. (2008). Ekonomichna bezpeka pidpryemnytstva Ukrayiny: stratehiya ta mekhanizmy zmitsnennya [Economic security of entrepreneurship of Ukraine: strategy and mechanisms of strengthening : a monograph]. Lviv: Aral. [in Ukrainian].
4. Voynarenko, M. & Yaremenko, O. (2008). Upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu pidpryemstv na osnovi otsinky vidkhylen porohovykh pokaznykiv [Management of economic security of enterprises based on the assessment of deviations of threshold indicators]. *Ekonomist. – Economist, № 12*, pp. 60-63. [in Ukrainian].
5. Deruzhinskii, V. A. & Deruzhinskii, V. V. (1994). Osnovy kommercheskoy tayny : prakticheskoye posobiye dlya predprinimatelya [Fundamentals of commercial secrets: a practical guide for an entrepreneur]. Minsk: High School. [in Russian].
6. Kiseleva, I. A., Simonovich, N. Ye. & Kosenko, I. S. (2018). Ekonomicheskaiia bezopasnost predpriyatiia: osobennosti, vidy, kriterii otsenki [Economic safety of the enterprise: features, types, evaluation criteria]. *Vestnik VSUIT. – Bulletin of VSUIT, Vol. 80, № 2*, pp. 415-423. [in Russian].
7. Kovalev, D. & Sukhorukova, T. (1998). Ekonomicheskaiia bezopasnost predpriyatiia [Economic security of the enterprise]. *Ekonomika Ukrainy. – Economy of Ukraine*,

№ 10, pp. 48-51. [in Russian].

8. Lyashenko, O. M. (2015). Kontseptualizatsiya upravlinnya ekonomichnoyu bezpekoju pidpryyemstva [Conceptualization of management of economic security of the enterprise: monograph]. Kyiv: NISS. [in Ukrainian].
9. Markina, I. A. & Syomych, M. I. (2018). Derzhavni mekhanizmy protydyiyi tynzatsiyi ekonomiky Ukrayiny yak element ekonomichnoyi bezpeky [State mechanisms to counteract the shadowing of the economy of Ukraine as an element of economic security]. *Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy. – Scientific notes of the Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine*, № 3, pp. 64-74. [in Ukrainian].
10. Oleynikova, Ye. A. (1997). Osnovy ekonomicheskoy bezopasnosti. (gosudarstvo, region, predpriyatiye, lichnost) [Basics of economic security. (state, region, enterprise, personality)]. ZAO «Biznes-shkola». [in Russian].
11. Senchagov, V. K. (2012). Novye ugrozy ekonomicheskoi bezopasnosti, i zashita natsionalnykh interesov [New threats to economic security and protection of national interests]. *Problemy teorii i praktiki upravleniya. – Problems of management theory and practice*, № 2, pp. 8-18. [in Russian].
12. Sukhorukova, A. I. (2003). Metodychni rekomendatsiyi shchodo otsinky rivnyia ekonomichnoyi bezpeky Ukrayiny [Methodical recommendations for assessing the level of economic security of Ukraine]. Natsionalnyi instytut problem mizhnarodnoi bezpeky. [in Ukrainian].
13. Diachkov, D. (2018). Peculiarities of classification of information security threats for different subjects of information relations : collective monograph. *Management of the 21st century: globalization challenges. Nemoros s.r.o., Prague*. pp. 289-296.
14. Markina, I. (2016). Administrative-legal mechanism of economic security system of the country. *Naukovyi ekonomichniy zhurnalu «Aktualni problemy ekonomiky»*. – *Scientific economic journal «Actual problems of economy»*. no 9. pp. 69-77.
15. Markina, I., Safonov, Yu., Zhylinska, O., Diachkov, D. & Varaksina E. (2018). Defining the dimensions of national security, financial security and food supply chain in Ukraine. *International journal of supply chain management*. Vol. 7, No. 6. pp. 608-620. Retrieved from: <http://ojs.excelingtech.co.uk/index.php/IJSCM/article/view/2559>.